

PhDr. Adéla Šeredová Purschová, Ph.D.

Oddělení projektů rovnosti žen a mužů
Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
Na Poříčním právu 1/376
128 01 Praha 2

V Praze 9. 7. 2019
č.j. SOÚ-354/2019

Návrh opatření pro výzvy zaměřené na podnikání žen

1. Monitorování situace podnikajících žen – podpora výzkumu a sběru dat o různých skupinách žen- podnikatelek

Zdůvodnění:

- Výzkumy ukazují, že mezi nejohroženější skupiny na trhu práce patří ženy po rodičovské, ženy v předdůchodovém věku ale také absolventky (Křížková, Maříková, Hašková, & Formánková, 2011). Jsou ohroženy chudobou, nezaměstnaností, ale také tzv. prekérními pracemi, tedy pracemi, které jsou charakteristické svou krátkodobostí, nízkými mzdami a malou sociální jistotou např. v době dlouhodobé nemoci, rodičovské nebo odchodu do penze (Dudová & Hašková, 2014; Hašková, Křížková, & Pospíšilová, 2018). U každé z těchto skupin jsou však rizika specifická, např. ženy v předdůchodovém ale i vyšším věku se častěji potýkají s nízkými důchody a jsou ohroženy chudobou mnohem více, nežli jiné skupiny žen nebo muži. Z tohoto důvodu je důležité, studovat tyto skupiny žen odděleně.
- Především kvalitativní výzkumy ukazují, že vstup do podnikání u těchto skupin žen je podmíněn znevýhodněním na trhu práce projevujícím se např. nemožností získat zaměstnaní na klasickou smlouvu, malé možnosti flexibilizace práce atd. (Dlouhá, Jurik, & Křížková, 2014; Hašková, Křížková, & Dudová, 2015) K dispozici není dostatek dat, zaměřující se na počty „nedobrovolně“ podnikajících, dopady „nedobrovolného“ vstupu do podnikání, strategie řešení atd.
- Jsou to především zahraniční výzkumy, které v posledních letech upozorňují právě na tzv. nedobrovolné podnikání (Thebaud, 2015; Vosko & Zukewich, 2006; Wall, 2015). Jedná se o situaci, kdy jsou pracující okolnostmi na trhu práce, v rodině nebo také socio-kulturním prostředí tlačeni k tomu, založit si podnikání, které se v následujících letech stane jejich zdrojem příjmu. I v českém prostředí výzkumy ukázaly, že např. v období ekonomické krize se razantně zvýšil počet podnikajících žen a to především v období, kdy mají malé děti (Dlouhá et al., 2014). Právě kritická situace a nedostatek pracovních míst na trhu práce, vidina nezaměstnanosti a neuspokojivé podmínky institucionální péče o předškolní děti, ženy často vedly k rozhodnutí založit si vlastní podnikání bez větší reflexe rizik, které podnikání s sebou dlouhodobě přináší (např. finanční zátěž v podobě pravidelných odvodů, fluktuace příjmů, dopad na výši penzí, dopad na výši nemocenské v případě dlouhodobé nemoci atd.)

- V současnosti existují veřejně dostupné jen omezené zdroje dat týkající se podnikajících žen. Na stránkách Českého statistického úřadu jsou dostupná jen určitá data, např. známe počty podnikajících mužů a žen, obory podnikání, jejich vzdělání atd. (ČSÚ, 2018). Ale nemáme detailnější představu o tom, v jakých oblastech by potřebovaly podnikající ženy nejvíce pomoci, jaké jsou jejich pracovní podmínky, jak využívají sociální podporu atd. Přitom tyto informace jsou naprosto klíčové pro vládní dokumenty, pokud mají formulovat doporučení a opatření vedoucí k eliminaci rizik a bariér, kterým specificky čelí podnikatelky (např. ve vztahu k pečujícím závazkům). Dále existují kvalitativní výzkumy, jedná však o dílčí studie vybraných fenoménů v podnikání žen, které sice představují hlubší analýzu zkoumaných fenoménů, ale často nejsou data sbírána opakovaně (Dlouhá et al., 2014; Křížková & Branchet, 2010; Putnová, Rašticová, Dvořák, & Spáčilová, 2002), a nelze tak vysledovat trendy nebo změny.
- Detailnější přehled o podnikatelkách na národní úrovni je klíčový, ale stejně důležitá je také mezinárodní komparace. Ideálně by měla být dlouhodobě a opakovaně sbírána data o podnikajících a nastavené metriky srovnatelné na mezinárodní úrovni (EU nebo vyšší). Jako příklad lze uvést The Global Entrepreneurship Monitor¹, který dlouhodobě monitoruje ve světovém měřítku situaci podnikajících z různých hledisek jako je motivace k podnikání, podnikatelské aspirace, networking, vládní programy atd. Poslední sběr dat v ČR proběhl v r. 2011 (Lukeš & Jakl, 2011; Lukeš, Jakl, & Zouhar, 2014), ale dále už ČR nebyla systematicky zapojena, což je škoda. Výhodou sběru obdobných dat je nejen mezinárodní komparace, ale také inspirace ze zahraničí a hledání či sdílení dobrých praxí v zemích, které mají z hlediska podnikání žen lepší výsledky a navrhly či implementovaly určitá řešení negativních situací v podnikání u žen (např. v souvislosti s péčí, nižšími příjmy plynoucími z podnikání atd.)
- Legislativní analýzy nebo analýzy daňových zákonů reflektující genderovou optiku ukazují na rozdílné dopady těchto zákonů na muže a ženy (Dlouhá et al., 2014; Homfray, 2018; Kaiserová, 2018). V situaci, kdy péče o děti i seniory/ky leží primárně na bedrech žen, má na ženy horší dopad např. zákon týkající se nemožnosti využít ošetřovného pro OSVČ v případě krátkodobé péče o nemocné. Chybí však detailnější genderové analýzy legislativy vztahující se k podnikání, identifikace jejich důsledků, popř. návrhy na jejich změny.

Věcné zaměření:

Výzva by měla orgánům veřejné správy umožnit přijímat opatření vyplývající z Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020.

Specificky by se mělo jednat o zaměření na tyto identifikované problémy v rámci rovnosti žen a mužů na trhu práce:

- o vysoká míra žen ohrožených chudobou, zejména v některých specifických věkových kategoriích
- o diskriminace a znevýhodňování žen na trhu práce v důsledku péče o děti či blízké osoby
- o riziko zvyšování počtu žen pracujících jako podnikatelky nedobrovolně

¹ Viz <https://www.gemconsortium.org>

Výčet podporovaných aktivit:

- 1) Monitorování a zmapování tématu nedobrovolného podnikání podnikatelek napříč všemi věkovými skupinami, obory podnikání, regiony atd. Cílem je systematický sběr dat a výzkum podmínek podnikání různých skupin žen (a mužů). Data by měla být tříděna dle proměnných: gender, věk, vzdělání, etnicita, region atd. a jejich kombinací. Zaměřit se na marginalizované a znevýhodněné skupiny na trhu práce (ženy po RD, ženy v předdůchodovém věku, absolventky atd.) a na nedobrovolně sebezaměstnané (OSVČ).
- 2) Analyzovat situaci podnikatelek ve věkové skupině 50 + jakožto skupiny pracujících potýkající se s věkovou diskriminací a často i znevýhodnění kvůli péči o stárnoucí rodinné příslušníky. Analýzu zaměřit na jejich zkušenosti s podnikáním; bariéry a rizika, se kterými se setkávají a které se týkají této věkové skupiny (např. v souvislosti s odchodem do penze, možnostmi půjček pro rozšíření podnikání atd.). Formulace opatření či návrhů (legislativních i nelegislativních), které by byly pro tuto skupinu podnikatelek prospěšné.
- 3) Výzkum praxe a strategií v kombinování péče o děti a nebo seniory/ky s podnikáním. Výzkum rizik a bariér vztahujících se k době, kdy podnikatelky musejí sladit podnikání s pečujícími závazky. Formulace opatření či návrhů (legislativních i nelegislativních), které by byly pro tuto skupinu podnikatelek prospěšné a snížily by míru zátěže vycházející právě z nutnosti kombinovat podnikání s pečujícími závazky.
- 4) Sběr dat na mezinárodní úrovni mapující rizika, bariéry, pozitiva a zkušenosti podnikatelek různých skupin a jejich komparace, sdílení dobrých praxí a návrhy implementace dobrých praxí do ČR.
- 5) Legislativní analýza využívající genderově senzitivní optiku s cílem identifikovat, kdy stávající zákony a legislativa může dopadat negativně na ženy a může je tak coby podnikatelky znevýhodnit. Analýza se týká legislativy vztahující se k podnikání (tj. daňové zákony, zákony týkající plateb sociálního, zdravotního a nemocenského). Cílem jsou také návrhy na změny legislativy.

U aktivit 1 až 5 předpokládáme, že součástí budou také diseminační aktivity směrem k cílovým skupinám, tj. orgánům veřejné správy + zveřejnění výstupů, výsledků a analýz např. na webu projektu, na stránkách MSPV atd.

Oprávnění žadatelé:

- organizační složky státu
- příspěvkové organizace zřízené organizačními složkami státu
- veřejné výzkumné instituce
- kraje
- obce

Cílová skupina:

Orgány veřejné správy

2. Systematická podpora stávajících podnikatelek

Zdůvodnění:

- Zahraniční i české výzkumy ukazují, že sdílení informací a zkušeností (dobrých i těch špatných) je v podnikání klíčové. Především zvýšení informovanosti o rizicích spojených s podnikáním jsou klíčové pro úspěch podnikání a jeho udržitelnost. Sdílení informací je podstatné zejména z toho důvodu, aby měly ženy možnost se překerní či rizikovým situacím vyhnout nebo na ně efektivně reagovat. Výzkumy také ukazují, že ženy čelí specifickým situacím v podnikání např. v souvislosti s péčí (Kirkwood, 2009; Knight, 2014; Wall, 2015) a sdílení informací jim může nabídnout nové cesty, jak tyto komplikované situace řešit. Rychlejší a efektivnější řešení osobních situací poté v ženách může vzbudit pocit, že podnikání a jeho expanze nemusí být nutně náročná a riskantní.
- Mezi informační aktivity může patřit např. zřizování online kalkulaček, které umožňují zejména OSVČ podle aktuální situace zjistit, na jaké sociální benefity a v jaké výši mají nárok (podobně jako Turns2us,67 Policy in Practice68 a entitledto,69 které jsou ale vytvořené pro britské prostředí). V Británii kalkulačky zjišťují nárok například na příspěvky na bydlení, příspěvky na děti, podporu při nízkém příjmu apod. V ČR by kalkulačky pro OSVČ mohly být uzpůsobené tak, že by pomáhaly zjišťovat, zda mají ženy samostatně výdělečně činné nárok na mateřskou apod., případně by informovaly, jaké podmínky musejí splnit, aby na ni dosáhly (více viz Dlouhá et al. 2014).
- Systemická podpora žen podnikatelek je podstatná také kvůli oblastem, ve kterých ženy podnikají. Horizontální genderová segregace trhu práce se totiž významně projevuje i v podnikání, a ženy tak podnikají ve feminizovaných odvětvích, kde jsou příjmy plynoucí z podnikání nižší, než v maskulinizovaných oblastech podnikání (Kevehazi 2017). Ženy také často podnikají v oblasti specifických služeb (jako je kadeřnictví, kosmetika atd.). Jde o služby, které jsou v době ekonomické krize často prvními, které končí. Je o výdaje, které nejsou nutné a bez kterých se lidé v době krize spíše obejdou. Stejně tak se zde silně projevuje regionalita, neboť podnikatelky v regionech s nižšími mzdami musí respektovat příjmy klientely (jde o závěr kvalitativního výzkumu z našeho projektu, který je základem pro připravovanou publikaci, kdy ženy v regionech naceňují své služby či zboží ve vztahu ke kupní síle a dochází tak vůči bohatším regionům k jejich finančnímu nedocenení. Naopak muži, kteří spíše podnikají v oborech jako je stavebnictví, opraváři atd., tak jejich služby jsou i v době krize spíše potřebnější a jejich příjmy nefluktují tolik v závislosti na regionu).
- Statistiky EIGE (2016) ukazují, že daleko méně žen než mužů zaměstnává další osoby. Jedním z důvodů může být nedostupnost finančního kapitálu na rozjezd i expanzi podnikání, obavy z růstu, ale také nízká informovat o podmínkách a postupech při rozšíření podnikání (Dlouhá, 2015; Jurik, 2005; Strier, 2010). Zvýšení informovanosti a cílené vzdělávání tak může ženám pomoci expandovat a rozšířit své podnikání. Data z Global Entrepreneurship Monitor za rok 2011 za ČR např. ukázala, že ženy mnohem více čerpají informace o podnikání od známých, rodiny, partnera, tedy od blízkých osob (Lukeš et al., 2014). Aktivity zaměřené cíleně na sdílení informací a předávání dobrých praxí může mít pozitivnější vliv na expanzi podnikání u žen než

rady od blízkých osob. A to i informace týkající se např. financování rozšíření podnikání, legislativní či administrativní kroky atd.

Věcné zaměření:

Výzva by měla orgánům veřejné správy umožnit přijímat opatření vyplývající z Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020 a specificky je vztáhnout k podnikajícím ženám a tím zároveň snížit prekaritu v podnikání již podnikajících žen.

Specificky by se mělo jednat o zaměření na tyto identifikované problémy v rámci rovnosti žen a mužů na trhu práce:

- vysoká míra žen ohrožených chudobou, zejména v některých specifických věkových kategoriích
- diskriminace a znevýhodňování žen na trhu práce v důsledku péče o děti či blízké osoby
- riziko zvyšování počtu žen pracujících jako podnikatelky nedobrovolně
- vysoká horizontální i vertikální segregace trhu práce
- rozdíl v odměňování žen a mužů v EU

Výčet podporovaných aktivit:

- 1) Podpora rozšiřování stávajícího podnikání žen
 - a) Školení z hlediska udržitelnosti podnikání ve specifických životních situacích žen (např. v souvislosti s mateřstvím, důchody, migračním statutem)
 - b) Hodnocení plánů na rozšíření podnikání, například při zaměstnávání dalších zaměstnanců/kyň z hlediska ziskovosti, ale také udržitelnosti podnikání (hard i soft skills)
 - c) Školení finanční gramotnosti/nástrojů pro rozšíření podnikání s přihlédnutím k rizikovosti podnikání a ochrany proti ní, které pomohu ženám zvýšit nízké příjmy z podnikání
 - d) Podpora podnikatelských půjček ve feminizovaných (podpora i těch sektorů, které nemají výrazný potenciál k růstu) i maskulinizovaných odvětví. Rozvoj mikrofinancování a stejné dostupnosti finanční podpory a půjček pro ženy a muže s přihlédnutím k specifickým životním situacím žen.
- 2) Podpora vývoje a pilotního testování kalkulaček pro podnikatelky
 - a) Podpora vývoje a pilotního testování kalkulačky sociálních benefitů umožňující podnikajícím ženám podle jejich aktuální situace zjistit, na jaké sociální benefity a v jaké výši mají nárok (např. Turns2us, Policy in Practice, atd.)
 - b) Podpora vývoje a pilotního testování kalkulačky zaměřené na nastavení cenotvorby za zboží/službu v daném oboru a regionu
- 3) Podpora vývoje a pilotního testování nástroje/aplikace, která/á namodeluje expanzi podnikání z různých hledisek – ziskovost, cenotvorba, udržitelnost, zaměstnávání dalších osob, daňové zatížení, rizikovost, regionální specifika, vývoj na trhu práce, vývoj ekonomiky např. ve vazbě na digitalizace, průmysl 4.0 atd.

- 4) Aktivity zaměřené na zvýšení informovanosti o podmínkách podnikání (např. legislativní a daňové ukotvení podnikání) a možných rizicích a jejich důsledcích pro stávající podnikatelky
- a) Diseminační aktivity zaměřující se rizika podnikání v souvislosti s důchody, nárokem na peněžitou pomoc v mateřství, nemožnost využít tzv. ošetřovačky, platby za sociální, zdravotní a nemocenské pojištění, přerušování podnikání z důvodu čerpání mateřské atd.

Aktivity v rámci oblastí 1 a 4 by měly být doprovázeny podpůrnými opatřeními z důvodu jejich dostupnosti pro podnikající ženy ve specifických životních situacích, např. by se mělo jednat o proplácení cestovného pro účastnice kurzů/školení a zajištěním hlídání v průběhu těchto aktivit.

Oprávnění žadatelé:

- organizační složky státu
- příspěvkové organizace zřízené organizačními složkami státu
- veřejné výzkumné instituce
- kraje
- obce
- neziskové organizace
- soukromé subjekty

Cílová skupina:

Podnikatelky

Orgány veřejné správy – ÚP

Reference:

ČSÚ. (2018). Zaostřeno na ženy a muže - 2018. Retrieved from <https://www.czso.cz/csu/czso/zaostreno-na-zeny-a-muze-2018>

Dlouhá, M. (2015). Czech republic case study. In E. Schulze (Ed.), *Women's Entrepreneurship: closing the gender gap in access to financial and other services and in social entrepreneurship* (pp. 35–39). Brussels: European Parliament. Retrieved from [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/519230/IPOL_STU\(2015\)519230_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/519230/IPOL_STU(2015)519230_EN.pdf)

Dlouhá, M., Jurik, N., & Křížková, A. (2014). Genderové inovace v malém podnikání. Institucionální podmínky a dosahování genderové (ne)rovnosti u podnikatelských párů. *Gender, Rovné Příležitosti, Výzkum*, 15(2), 87–100.

Dudová, R., & Hašková, H. (2014). Prekérní práce pečujících žen v kontextu ekonomické krize. *Gender, Rovné Příležitosti, Výzkum*, 15(2), 19–32. <https://doi.org/10.13060/12130028.2014.15.2.128>

EIGE. 2016. *Employed Persons Being Self-Employed Without Employees by Sex*. [online]. Eurostat [cit. 8. 4. 2019]. Dostupné z: https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/ta_wrk_empl_entre_semp_tqoe4a3/bar.

Hašková, H., Křížková, A., & Dudová, R. (2015). *Ekonomické náklady mateřství - kvalitativní sondy*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Hašková, H., Křížková, A., & Pospíšilová, K. (2018). Intersekcionalní přístup ke zkoumání nezaměstnanosti. *Czech Sociological Review*, 54(2), 171–197. <https://doi.org/10.13060/00380288.2018.54.2.398>

Homfray, Š. (2018). *V kvelbu i na statku. Právní úprava a prekarizace samostatné výdělečné činnosti žen. Analýza realizovaná v rámci projektu „OSVČ jako prekérní práce aneb Zabraňme dalšímu znevýhodnění žen na trhu práce“ (reg. č. CZ.03.1.51/0.0/0.0/15_028/0006269)*. Praha. Retrieved from http://osvc.soc.cas.cz/sites/osvc.soc.cas.cz/files/v_kvelbu_i_na_statku_def.pdf

Jurik, N. C. (2005). *Bootstrap dreams : U.S. microenterprise development in an era of welfare reform*. Ithaca, N.Y. ; London: ILR Press.

Kaiserová, R. (2018). *OSVČ jako prekérní práce z pohledu daní. Analýza realizovaná v rámci projektu „OSVČ jako prekérní práce aneb Zabraňme dalšímu znevýhodnění žen na trhu práce“ (reg. č. CZ.03.1.51/0.0/0.0/15_028/0006269)*. Praha. Retrieved from http://osvc.soc.cas.cz/sites/osvc.soc.cas.cz/files/osvc_jako_prekerni_prace_z_pohledu_dani_def.pdf

Kevehazi, K. 2017. „Importance of Female Entrepreneurship.“ *China- USA Business Review*, Vol. 16, No. 7: 299–305, <http://dx.doi.org/10.17265/1537-1514/2017.07.001>.

Kirkwood, J. (2009). Spousal Roles on Motivations for Entrepreneurship: A Qualitative Study in New Zealand. *Journal of Family and Economic Issues*, 30(4), 372–385. <https://doi.org/10.1007/s10834-009-9169-4>

Knight, M. (2014). Race-ing, Classing and Gendering Racialized Women's Participation in Entrepreneurship. *Gender, Work and Organization*, 23(3), 310–327. <https://doi.org/10.1111/gwao.12060>

Křížková, A., & Branchet, B. (2010). Jaké jsou aspirace vysokoškolských studentek a studentů ke vstupu do podnikání? *Zpravodaj Rovné Příležitosti Do Firem*, (07). Retrieved from <http://zpravodaj.feminismus.cz/cz/clanek/jake-jsou-aspirace-vysokoskolskych-studentek-a-studentu-ke-vstupu-do-podnikani-1>

Křížková, A., Maříková, H., Hašková, H., & Formánková, L. (2011). *Pracovní dráhy žen v České republice*. Praha: SLON.

Lukeš, M., & Jakl, M. (2011). *Global Entrepreneurship Monitor 2011. Podnikatelská aktivita v České republice*. Praha.

Lukeš, M., Jakl, M., & Zouhar, J. (2014). *Global Entrepreneurship Monitor 2013 Podnikatelská aktivita v České republice*. Prague.

Putnová, A., Rašticová, M., Dvořák, J., & Spáčilová, D. (2002). *Bariéry pro vstup do podnikání a sebeupravení žen v ČR a srovnání s EU*. Brno: VUT.

Strier, R. (2010). Women, poverty, and the microenterprise: Context and discourse. *Gender, Work and Organization*, 17(2), 195–218. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0432.2009.00486.x>

Thebaud, S. (2015). Business as Plan B: Institutional Foundations of Gender Inequality in

Entrepreneurship across 24 Industrialized Countries. *Administrative Science Quarterly*, 60(4), 671–711.
<https://doi.org/10.1177/0001839215591627>

Vosko, L. F., & Zukewich, N. (2006). Precarious by choice? Gender and self-employment. In L. F. Vosko (Ed.), *Precarious employment: Understanding labour market insecurity in Canada* (pp. 67–89). Montreal and Kingston: McGill-Queen's Press-MQUP.

Wall, S. (2015). Dimensions of Precariousness in an Emerging Sector of Self-Employment: A Study of Self-Employed Nurses. *Gender, Work & Organization*, 22(3), 221–236.
<https://doi.org/10.1111/gwao.12071>

Věříme, že tento návrh přispěje k úspěšné formulaci nových výzev v rámci Evropského Sociálního Fondu.

S pozdravem,

Mgr. Romana Marková Volejníčková

Mgr. Markéta Švarcová

Oddělení Gender & sociologie

Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

